

GUIXOS

Núm. 129 NOVEMBRE 2006. Suplement Guix 329

El Quixot i el cinema

Gemma Carbó
Lluís Rius

ÍNDEX

Introducció, justificació de la proposta, etapa a la qual va dirigida	3
Objectius didàctics.....	3
L'espai per a l'activitat.....	3
Coneixements previs	3
Orientacions per a la intervenció pedagògica i temporització	3
Recursos didàctics.....	4
Avaluació	4
Guia de continguts.....	4
Material per a l'alumnat.....	10
Descripció de les activitats	10

Editora GUIXdos: Mª Jesús Echeverría. Edita Graó d'IRIF, S.L. C/ Francesc Tàrraga, 32-34, 08027 Barcelona. Telèfon redacció 934 080 455, telèfon administració i subscripcions 934 080 464, Fax 933 524 337. Impressió: Imprimeix, D.L.: B-34.303-2002

Material fotocopiable. Se'n recomana l'ampliació al 122% per tal d'aconseguir format DIN A-4

Introducció, justificació de la proposta de treball, etapa a la qual va dirigida

Sovint, el més important de les celebracions institucionals culturals («els anys de») és que representen un bon motiu per fer recerca, treballar i aportar noves perspectives sobre vells temes.

Aquest ha estat el cas del Quixot i el cinema. L'exposició que la Filmoteca Espanyola organitzava a Madrid per commemorar el quart centenari de la primera publicació d'aquesta obra universal, fou l'incentiu que ens va permetre constatar la forta presència d'aquest personatge únic en el llenguatge cinematogràfic de tots els temps. Entre els fons de la col·lecció Tomàs Mallol, al Museu del Cinema, vam redescobrir el Quixot i la seva història en gairebé tots els ginyes i espectacles que han jugat amb la imatge des dels inicis de la història: el teatre d'ombres, la llanterna màgica, les primeres joguines òptiques, el Cinema Nic i, per descomptat, el cinema en totes les seves èpoques, gèneres i propostes.

Més enllà de la celebració, això ens va permetre constatar la idoneïtat d'un recurs com el del Quixot per treballar, d'una manera divertida, interdisciplinària i transversal, les relacions entre literatura i cinema, és a dir, entre formes narratives i visuals, entre propostes culturals atemporals i universals.

La proposta educativa que us presentem parteix d'aquesta experiència i planteja algunes de les activitats susceptibles de ser realitzades a les aules. Ens adrecem de manera especial als alumnes i a les alumnes del cycle superior d'educació primària i del cycle inicial d'ESO, a títol indicatiu i d'acord amb els currículums d'aquestes etapes. No cal dir, però, que, en funció dels interessos i les motivacions dels grups i dels centres, l'activitat és ampliable al cycle mitjà de primària, al segon cycle d'ESO i a l'educació secundària postobligatòria, o, per què no, a grups de pares i fills a través de les AMPA.

Objectius didàctics

- Utilitzar la llengua i la imatge per adquirir coneixements nous.

- Conèixer i comprendre les formes principals de la tradició literària i cultural occidental.
- Identificar i localitzar, en el temps i en l'espai, els processos i els esdeveniments rellevants, amb la finalitat d'adquirir una perspectiva global de l'evolució històrica de la humanitat, en un marc cronològic ajustat i d'un esquema de dates clau, distingint, en l'evolució històrica, les nocions de canvi i permanència.
- Argumentar, de manera racional i coherent, els punts de vista propis, ja sigui de manera oral o escrita.
- Utilitzar el diàleg per contrastar i debatre diferents punts de vista.
- Introduir-se en la història dels espectacles visuals i del cinema a través d'un personatge literari.
- Treballar en equip la construcció de diàlegs i situacions a partir d'imatges.

L'espai per a l'activitat

Aquesta activitat es pot realitzar a l'aula. Cal, però, que aquesta aula estigui equipada amb un retroprojector i un petit espai o escenari amb una pantalla blanca.

Coneixements previs

Prèviament, caldrà que les alumnes i els alumnes coneguin i hagin treballat l'obra literària i les característiques fonamentals dels personatges, així com una mica d'història de l'autor i l'època.

Pel que fa a la relació entre la literatura i els espectacles visuals fins al cinema, trobareu, en aquest mateix document, una breu introducció al tema que us ha de permetre desenvolupar la proposta a l'aula.

En el transcurs de l'activitat, es reforça el concepte d'evolució històrica i se situen al llarg del temps, i en paral·lel, l'obra i l'autor i els espectacles audiovisuals.

Orientacions per a la intervenció pedagògica i temporització

Per a la realització dels exercicis i les activitats per part de l'alumnat, convé dividir la classe en petits grups de treball i, en funció del temps

disponible, encomanar a cada grup una selecció d'activitats. En aquest cas, la durada de tota la proposta se situaria en dues a quatre hores.

Si disposeu de més temps (de sis a vuit hores), és interessant que tots els grups passin per totes les activitats, això és encara més enriquidor per a l'alumnat.

Recursos didàctics

- Text introductor per al professorat i l'alumnat: literatura i cinema, de les ombres a l'animació en 3D.
- Exercicis escrits de reflexió sobre el tema per als alumnes.
- Siluetes per retallar i convertir en ombres manipulables per part dels alumnes.
- Reproducció de quatre plaques de llanterna màgica Lapierre del Museu del Cinema per a l'exercici de construcció de diàlegs i la recreació de l'espectacle per part dels alumnes.
- Fitxes dels films d'animació per als alumnes i el professorat.

Avaluació

Pel que fa a l'avaluació, a banda dels resultats dels exercicis escrits, caldrà valorar fonamentalment l'actitud participativa i la motivació mostrada en la realització de les tasques, així com les relacions de treball amb la resta de companyes i companys.

Webs recomanades

<http://www.uhu.es/cine.educacion/cineyeducacion/donquijote.htm>

Guia de continguts. Literatura i cinema, de les ombres a l'animació en 3D

Encara que la relació entre la literatura i el cinema sembla evident, les primeres imatges del que avui anomenem *cinema* no tenien cap història argumental en el seu rerefons: la càmera adoptava un punt de vista estàtic i frontal i els personatges es passejaven davant de l'objectiu sense intenció d'explicar cap història.

Eren poca cosa més que fotografies en moviment, sense intenció artística: es tractava més que res de mostrar un invent. Al cap de poc

temps, i un cop superat l'impacte de la novetat tècnica, apareixen les primeres filmacions amb voluntat d'explicar una història: al principi es tractava de representar simples anècdotes quotidianes, escenificar acudits i històries divertides...

De sobte, els primers directors van buscar en la literatura (especialment en el teatre) els arguments i les tècniques per explicar les seves històries: s'estava creant un nou llenguatge i es buscava en camps propers la manera d'expressar-se. Un pioner del cinema com D. W. Griffith reconeixia el seu deute amb l'escriptor Charles Dickens.

El teatre era el que s'assemblava més al cinema i no és estrany que les primeres pel·lícules puguin considerar-se poca

cosa més que teatre

filmat. Molts dramaturgs cediran les seves obres perquè siguin portades a la pantalla. Això no obstant, aviat es veurà que el cinema té unes possibilitats tècniques que el teatre no pot oferir: primers plans, fragmentació en escenes, trucs en el muntatge...

El cinema s'anirà desvinculant cada vegada més del teatre i adoptarà un llenguatge propi. La seva relació amb la literatura serà més complexa i enriquidora per a totes dues parts. Els estudis cinematogràfics buscaran en les novel·les les històries i els arguments de les seves pel·lícules. Perquè una novel·la (que conté descripcions i diàlegs) pugui convertir-se en pel·lícula, cal que un adaptador la converteixi en guió cinematogràfic.

Un dels problemes del guionista adaptador d'una obra literària consisteix a prendre la decisió de mantenir les paraules de l'obra original, per tal de no traïr el text o, per contra, redactar un guió més d'acord amb el ritme cinematogràfic, encara que això comporti allunyar-se del text original de l'escriptor. Alguns crítics creuen que és un error intentar portar al cinema les grans obres de la literatura.

El més important és tenir un bon guió. Els cineastes no són alquimistes. No es poden convertir els excrements de gallina en xocolata.

Billy Wilder, director de cinema

Tanmateix, aquesta influència és bidireccional: també el cinema ha contribuït, amb el seu llençatge, a la literatura del segle xx. Alguns novel·listes eren, sovint, guionistes de Hollywood (W. Faulkner, F. Scott Fitzgerald...) i van incorporar a les seves novel·les algunes tècniques i alguns recursos procedents del cinema. La influència del cinema en la novel·listica actual és evident. Molts escriptors i lectors tracten la novel·la com un producte potencialment cinematogràfic.

De fet, la majoria de novel·les actuals d'èxit acaben convertint-se, al cap de poc temps, en sonades estrenes al cine.

Però, d'entrada, van ser les representacions teatrals les que contribuïren a acostar les grans obres literàries al públic que no sabia llegir. Amb elles, la imatge del *Quixot* pren vida més enllà de la lletra impresa i preludia el que serà la imatge del gentilhome en el cinema. Ja a l'època de Cervantes es feien representacions teatrals de novel·les de cavalleries. Dins del propi *Quixot*, hi apareixen algunes companyies de teatre ambulants amb les quals es troba el nostre gentilhome, que mostra un entrançable interès pel teatre.

Les primeres adaptacions teatrals de la novel·la cervantina daten del segle xvii i no s'intrompen al llarg dels segles posteriors, des del

Andad con Dios, buena gente, y haced vuestra fiesta, y mirad si mandáis algo en que pueda seros de provecho, que lo haré con buen ánimo y buen talante, porque desde muchacho fui aficionado a la carátula, y en mi mocedad se me iban los ojos tras la farándula.

Don Quijote II,
cap. XI

Don Quijote de la Mancha (1608), de Guillén de Castro, fins al monòleg escrit per Fernando Fernán Gómez *Defensa de Sancho Panza* (2004). També hem d'assenyalar que alguns temes de l'obra (la defensa de la justícia, la bogeria o el seny dels protagonistes, les reflexions del Quixot davant la mort...) coincidiren amb els interessos dels autors romàntics del segle xix, que van començar a valorar el Quixot des d'una nova perspectiva.

L'existència de retaules i teatrins al segle xvi està perfectament documentada. A la mateixa novel·la de Cervantes, el Quixot assisteix a la representació de titelles de la història cavalleresca de *Don Gaiferos i Melisendra*. És la famosa escena del retaule del mestre Pedro, on apareix un teatre semblant als que encara poden veure's a Sicília. No ens hem d'estranyar, doncs, que les aventures del Quixot es representessin en un teatre o diorama. D'aquesta manera, la figura del cavaller manxec pren vida i se separa de la lletra impresa.

A causa de la popularitat de l'obra, és molt probable que el Quixot i en Sancho es convertissin també en personatges del teatre d'ombres, encara que no tenim notícia que se n'hagi conservat cap figura. El teatre d'ombres xinès és un llunyà precedent del cinema que té el seu origen a la Xina i que s'introduí a Europa al segle xviii.

El Quixot també serà protagonista d'altres propostes visuals de l'època. Les il·lusions òptiques, entre les quals destaca l'anamorfosi (del grec *aná*, 'canviar', i *morphe*, 'forma o mesura'). Aquesta és una imatge distorsionada d'acord amb les regles específiques de la perspectiva. La imatge només recupera les proporcions correctes quan se soluciona aquesta distorsió, bé sigui canviant-ne el punt de vista, bé sigui utilitzant algun tipus de mirall o una lent.

L'anamorfosi de Sancho Panza muntat al damunt de l'ase prové d'una caixa de joguines publicada per McLoughlin Brothers (EUA) cap a l'any 1900 i evidencia la difusió i la popularització d'aquest tipus de propostes on es barregen

màgia i ciència. La característica fonamental d'aquest tipus d'«art» era l'habilitat per fer coincidir ciències físiques, estudis de perspectiva, fisiologia, arts de l'espectacle, màgia..., i els seus realitzadors, artesans amb grans coneixements aplicats.

Però els espectadors d'abans del segle xx no ho eren només de les representacions teatrals, sinó que, amb la llanterna màgica, gaudien ja de les primeres projeccions d'imatges a la pantalla.

La llanterna màgica era una caixa de fusta o llautó equipada amb lents i una font de llum, que permetia projectar imatges ampliadades i pintades sobre vidre. Va ser descrita per primera vegada pel científic i astrònom holandès Christiaan Huygens en un document de l'any 1659.

La llanterna màgica és un dels instruments més espectaculars de la història de la gestació del cinema o d'aquell anomenat «art de la il·lusió», i donarà la volta al món gràcies als llanternistes ambulants que, de fira en fira, van donar a conèixer aquest curiós espectacle.

A finals del segle XVIII es milloren les fonts de llum i les lents i s'assaja la projecció d'imatges mòbils jugant amb dues plaques o construint mecanismes simples de rotació.

Amb la generalització de la producció industrial als països europeus al segle XIX, la llanterna màgica es va convertir en una distracció a

l'abast de molts dels nous ciutadans. La fabricació de les plaques també es feia aleshores d'una manera menys artesana, per tal d'incrementar-ne la producció (s'imprimien les imatges al damunt del vidre), i encara que això en reduïa la qualitat, era suficient per a les projeccions domèstiques. A finals d'aquest segle, la llanterna es va generalitzar a les escoles i universitats, als cercles il·lustrats i religiosos, i es convertí en un gran recurs d'educació i comunicació.

No és d'estranyar, doncs, que el *Quixot* aparegui narrat en imatges de llanterna màgica dirigides al públic infantil i familiar, ja que era una de les històries més populars entre la ciutadania dels països europeus. La fàbrica Lapierre a França, d'on procedeixen aquestes plaques, fou una de les que van destacar, en aquest període,

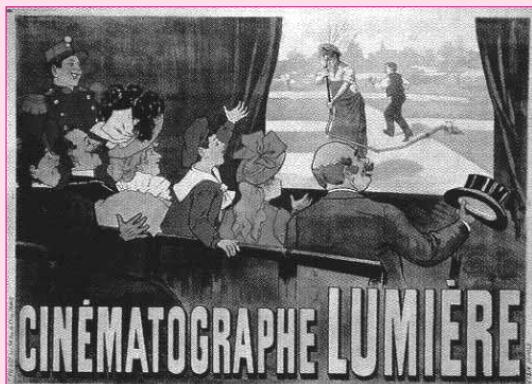
per la seva gran capacitat de producció en sèrie de col·leccions de plaques amb temàtiques infantils.

El *Quixot* serà també el protagonista de les bandes de zoòtrop, com ho havia estat de les imatges anamòrfiques i dels espectacles de llanterna màgica. Amb aquesta joguina òptica, ara podem veure'l actuant, encara que sigui en escenes breus i repetides.

De la combinació de les projeccions de llanterna màgica, els experiments sobre la percepció del moviment continu i les millores tècniques i qualitatives dels suports químics (cel·luloide) i la fotografia, en naixerà el cinema.

Aquests aparells de precinema intentaràn aconseguir la il·lusió de moviment. L'avenç definitiu va arribar quan es va incorporar a les seqüències d'imatges o fotografies el suport de pel·lícula de cel·luloide perforada, que permetia

mostrar grans quantitats d'imatges en moviment.

El conegut inventor americà Thomas Alva Edison va patentar l'invent del cinetoscopi, que ja utilitzava la pel·lícula flexible de George Eastman per mostrar imatges a un sol espectador. A Europa, Louis i Auguste Lumière van crear el cinemàtògraf, una màquina amb què es podien filmar imatges, copiar-ne i projectar-ne.

Els germans Lumière van convertir l'invent en un espectacle públic de pagament: havia nascut el cinema.

El pas següent va consistir a dotar les actuacions d'un guió o d'una història. Les escenes deixen de ser estàtiques i apareix el muntatge. El cinema deixava de ser un simple invent i es convertia en un art amb un llenguatge propi. El pri-

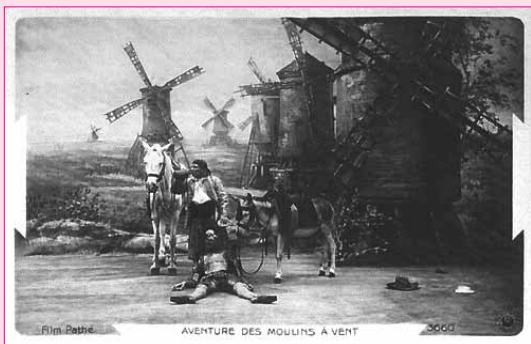
mer film de ficció era l'assalt i el robatori d'un tren, i tingué un èxit enorme.

La història del Quixot va interessar de bon començament als pioners del cinema, especialment a França. La primera aproximació cinematogràfica a l'obra de Cervantes es remunta al 1898, quan la productora francesa Gaumont va abordar el tema amb *Don Quijote*, del qual no se'n conserven imatges.

Poc després, serà la productora Pathé la que encarregarà, a Lucien Nonguet i a Ferdinand Zecca, la realització de *Les aventures de Don Quichotte de la Manche*, que va aparèixer el 1903. En aquesta breu pel·lícula, acolorida manualment, s'hi mostren escenes clau de l'argument de l'obra (la biblioteca del Quixot, el retaule de Maese Pedro, el robatori de l'ase, l'aventura al riu Ebre, en Sancho governador i Clavileño, la mort del gentilhome...). El 1905, es projectarà a Espanya per commemorar el tercer centenari de la publicació de la novel·la. D'aquesta pel·lícula, se'n conserven algunes seqüències, així com una sèrie de targetes postals acolorides a mà.

La referència més antiga a Espanya la trobem el 1908, quan Narcís Cuyàs, col·laborador de Fructuós Gelabert a Iris Films, va rodar dues pel·lícules –totes dues perdudes– basades en textos de Cervantes: la història de don Quixot i la del Curiós impertinent (una de les novel·les intercalades al Quixot).

Amb l'aparició del cinema sonor, les possibilitats narratives del cinema van augmentar i molts directors convertiren els textos literaris clàssics en guions per a les seves pel·lícules. *Don Quijote de la Mancha* va cridar l'atenció de grans directors.

G. W. Pabst, considerat per molts com el millor director alemany del seu temps, roda *Don Quichotte* el 1932, amb F. Chaliapin i G. Robey, que encarnen els personatges principals. Pabst no segueix fidelment la cronologia de la història escrita per Cervantes i entrellaça les escenes seguint un ordre curiós, afegeix als diàlegs una certa sensibilitat social i estableix un paral·lelisme amb la situació de l'Alemanya nazi al final de la pel·lícula: el Quixot mor després de l'escena dels molins i els seus llibres són cremats. «Si llibres m'han matat, n'hi haurà prou amb un perquè jo visqui» és el comiat que el Quixot canta al seu fidel escuder. L'obra inclou fragments cantats i assoleix moments de qualitat.

El primer llargmetratge sonor del Quixot realitzat a Espanya es deu al director Rafael Gil, rodat el 1948. L'obra segueix molt fidelment l'estructura i els textos –sovint literals– de la novel·la i fou, en el seu moment, una producció molt cara. Rafael Rivelles i Juan Calvo interpreten amb encert el gentilhome i el seu escuder. Un jove Fernando Rey, que serà el Quixot uns quants anys després, va interpretar Sansón Carrasco.

L'obra de Gil, produïda per CIFESA, representa el primer intent ambiciós del cinema espanyol de recrear la novel·la de Cervantes. Al final de la pel·lícula, el Quixot fa balanç de les seves aventures i se'n penedeix. Encomana la seva ànima a Déu i mor amb les paraules «Jesús..., Jesús..., Jesús...» als llavis. Aquesta llicència s'aparta una mica de l'esperit final de la novel·la i obeeix sens dubte al fet de ser rodada sota la influència del nacional-catolicisme que inspirava el règim franquista.

Les adaptacions del *Quixot* se succeeixen durant les dècades següents i mereixen l'atenció de directors de tot el món: Iugoslàvia, Finlàndia, Itàlia, França, els EUA, Austràlia, el Brasil, el Regne Unit, etc., que contribuiran, amb fortuna diversa, a la filmoteca quixotesca. Deixant de banda la versió d'Orson Welles, que no es va arribar a acabar, hem de destacar el llargmetratge de Manuel Gutiérrez Aragón, *El caballero Don Quijote* (2002), on Juan Luis Galiardo i Carlos Iglesias interpreten la parella protagonista. El director ja havia portat a la petita pantalla la primera part de la novel·la i deu anys més tard en va rodar la segona amb un repartiment totalment diferent i amb un ampli pressupost. La durada del llargmetratge obliga el director a introduir-hi el·lipsis i salts que afecten el ritme. Els personatges deixen de banda la comicitat per mostrar-hi un sentit més tràgic i filosòfic, especialment en la mort del gentilhome.

Però potser és el cinema d'animació el gènere cinematogràfic que més recull i sintetitza els antecedents històrics del joc amb la imatge. El cinema d'animació no és només cinema de dibuixos animats (com molts dels espectacles de llanterna màgica i joguines òptiques), sinó també cinema de siluetes, com les ombres xineses, cinema de titelles, cinema experimental i cinema on es combinen personatges reals i de ficció, i sobretot cinema d'efectes especials, imaginació i fantasia, on la sensació de moviment s'aconsegueix fotograma a fotograma.

En la història del cine d'animació, el *Quixot* hi té una presència destacada, encara que sigui, com veurem, de manera tangencial, ja que el 23 de novembre del 1945 s'estrenava, al cinema Fèmina de Barcelona, un film qualificat com el pri-

mer llargmetratge espanyol i europeu de dibuixos animats en color. El seu títol era *Garbancito de la Mancha*, pel·lícula que va obtenir un gran èxit a les pantalles espanyoles i que va donar lloc a un dels primers fenòmens de mercadeig: discos, àlbums de cromos, ninots...

Com diu Maria Manzanera¹, es tractava de fer una «cosa espanyola, ben espanyola, i ben castellana», per col·locar així la indústria espanyola al darrere de la dels Estats Units, i per això va encarregar-se un conte (l'argument i guió) a en Julián Pemartín, escriptor, poeta i falangista.

L'adaptació del film *Garbancito de la Mancha*, ja l'any 1944, al projector NIC, va formar part del programa general de promoció de la pel·lícula i garantí una difusió més àmplia d'aquesta primera versió animada del *Quixot*.

Estrenada l'any 1980 a TVE, la sèrie de televisió infantil de Romagosa Internacional és la segona gran producció del *Quixot* en animació i la que probablement ha tingut més difusió.

L'any 1995, i altre cop a Barcelona, la jove productora Cromosoma, amb la il·lustradora Roser Capdevila al capdavant, i Televisió de Catalunya, estrenaven els primers tretze episodis de la famosa sèrie televisiva *Les Tres Bessones*. L'any 1996, i a causa de l'enorme èxit assolit, la sèrie s'amplia a trenta-nou capítols, entre els quals apareix el dedicat al Quixot de Cervantes.

Per celebrar el quart centenari d'aquest famós personatge, Cromosoma va presentar una nova producció que s'emetrà aviat per televisió. Es tracta, en aquest cas, d'un migmetratge de setanta-cinc minuts dedicat completament a la història, com van fer també amb el personatge de Gaudí. Les bessones han de resoldre un enigma que es trobaran quan la

*Lección de valor,
camaradería,
sacrificio, espíritu cristiano, en la
que se descubre el olor de las viejas
leyendas..., el carisma del Santo Grial,
de la Caballería, de los Amadises... nuestra
gran película épica, en la que el alma
nacional se unja de todos los mitos
metafísicos y cristianos del heroísmo, la fe,
la Cruzada, el honor, la Caballería
y el sacrificio*

Primer Plano,
24-3-1944

Bruixa Avorrida les enviï a la impremta del carrer del Call número 14 de Barcelona, en ple barri gòtic, on l'impressor Sebastián Cormellas prepara una edició del llibre culminant de Miguel de Cervantes.

També la productora Filmax es troba en aquests moments en fase de preparació d'un nou llargmetratge d'animació sobre el famós gentilhome. El seu títol és *Donkeyxote*, una superproducció en tres dimensions del ja consolidat creador José Pozo, portador, també al cinema d'animació, d'un altre clàssic com és el Cid.

Nota

1. MANZANERA, M. (1987): «Literatura y cine infantil en la España de la postguerra. Garbancito de la Mancha». *Historia de la Educación*, núm. 6

Material per a l'alumnat

Descripció de les activitats

1. Per centrar el tema, es pot encetar un debat sobre cinema i literatura. L'alumnat podrà aportar la seva experiència comentant alguna pel·lícula que procedeixi d'una obra literària.

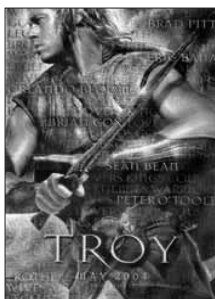
2. Totes les pel·lícules d'aquesta cartellera van ser abans obres literàries. Relaciona'n els títols i els autors.

J.R.R. Tolkien

Cervantes

Shakespeare

J.K. Rowling

Homero

Manuel Rivas

3. Amb quina d'aquestes dues frases hi estaries més d'acord? Justifiqueu la resposta en grups de quatre companys i organitzeu un debat posterior a l'aula amb la resta.

UNA PARAULA VAL
PER MIL IMATGES

.....

.....

.....

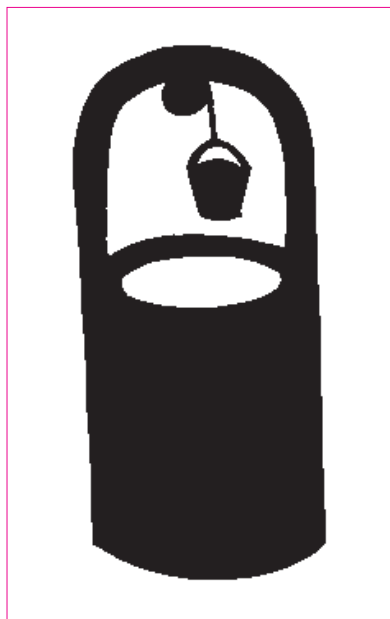
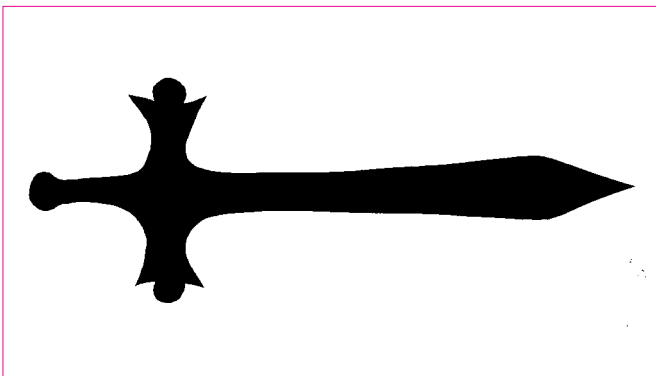
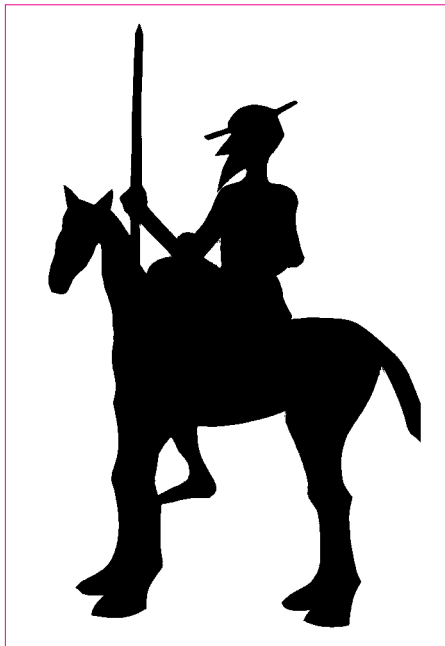
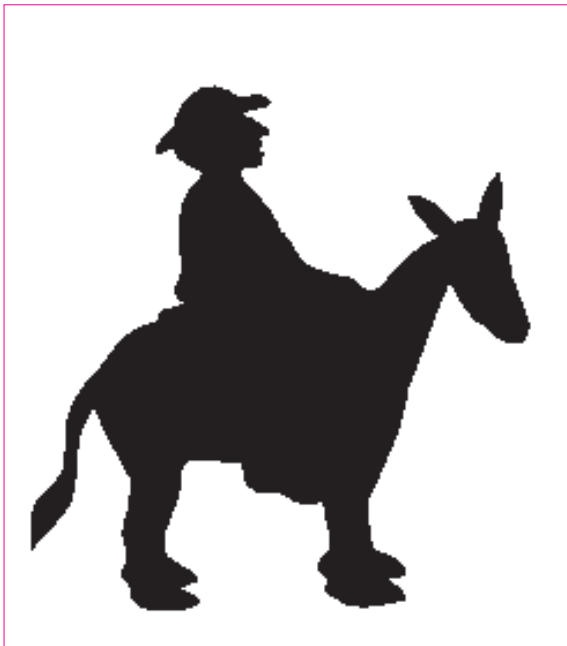
.....

.....

.....

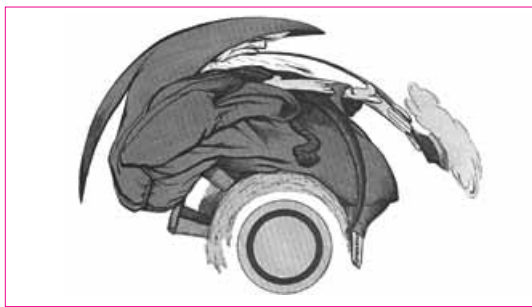
.....

.....

7. Recorda que les anamorfosis són imatges distorsionades d'acord amb les regles específiques de la perspectiva. Intenta endevinar quina figura s'amaga rere cada anamorfosi. Si tens a mà una mica de paper d'alumini, pots construir-te un tub del diàmetre que t'indica el cercle que apareix a cada imatge.

1. Un elefant.
2. Un frare fumant amb pipa.
3. Sancho Panza muntat al damunt del ruc.
4. Un nadó amb un xai.

8. Representem un espectacle. Sabríeu crear una història a partir de les plaques de llanterna màgica sobre el Quixot? Les reproduccions de plaques de llanterna originals permetran fer un exercici de construcció d'un guió i, per tant, d'interpretació de la imatge. Si les fotocopieu sobre acetats, podeu recrear l'espectacle amb el retroprojector i el guió elaborat per l'alumnat i llegit en veu alta. S'hi pot afegir música, efectes sonors i tot allò que els recursos de l'aula i la vostra imaginació us permeti fer (vegeu imatges de la pàgina següent).

9. Per acabar i tancar el cercle de l'activitat, et proposem que analitzis el llenguatge literari i el cinematogràfic, les diferències i similituds, a partir de la comparació d'un fragment escrit del *Quixot* i la seqüència cinematogràfica corresponent.

Com que és fàcil de localitzar, et recomanem el film de Manuel Gutiérrez Aragón *El caballero Don Quijote* (2002), on Juan Luis Galiardo i Carlos Iglesias interpreten la parella protagonista.

Et suggerim que comparis l'expressió en tots dos llenguatges de l'aventura dels molins de vent. El capítol VIII de la primera part (els molins).

Activitat 8. Plaques de llanterna màgica

